

Література

1. Балькіна Е.Н. Сушностные характеристики электронных учебных изданий (на примере социально-гуманитарных дисциплин) / Круг идей: Электронные ресурсы исторической информатики. Труды VIII конференции Ассоциации "История и компьютер" / Под ред. Л.И. Бородкина, В.Н. Владимирова. – М. – Барнаул, 2003. – С. 539-542.
2. Дібкова Л.М. Інформатика та комп'ютерна техніка. – К.: Академія, 2002. – 320 с.
3. Коваленко І.Н. Когнітивні моделі і дизайн мультимедійних учебних посібий // Матеріали конференції "ІТО-Ростов-2006" // <http://ito.edu.ru/2006/Rostov/V/V-0-5.html>.
4. Лакаєв А.С. Гипермедиа как интерпретирующая среда проблемно ориентированных процедур конечного пользователя // Сб. трудов Междунар. коллоквиума "Новые информационные технологии", 8-10 октября. – М., 1991. – С. 126-127.
5. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики: Навч. Посіб.: У 3 ч. / За ред. М.І. Жалдака. – Ч.ІІ: Методика навчання інформаційних технологій. – К.: Навчальна книга, 2004. – 287 с.
6. Немов Р.С. Психологія (в двух частях). Часть 2. – М., 1995. – С. 342-345.
7. Психологія. Словарь // Под ред. Петровского А.В., Ярошевского М.Г. – М., 1990. – 468 с.

Надійшла до редакції 14.03.2008 р.

УДК 371.134

О.Г. Видра, А.М. Джевага

**ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В
"СТУДЕНТСЬКИХ ТВОРЧИХ АВТОРСЬКИХ ЛАБОРАТОРІЯХ"**

У статті наведені результати дослідження мотивації до творчої діяльності майбутніх вчителів трудового навчання в студентських творчих авторських лабораторіях.

Ключові слова: мотив, творчість, творча діяльність, цінності, ціннісні орієнтації.

Створити умови, в яких би розвивались творчі здібності учнів, під силу лише вчителю з відповідними якостями творчої особистості. Саме тому однією з актуальних проблем підготовки вчителя трудового навчання є розвиток у нього творчих здібностей. Приділяти увагу вихованню та розвитку відповідних якостей вчителя, необхідно з перших курсів педагогічного університету. З цією метою за ініціативою викладачів індустріально-педагогічного факультету Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка були створені "Студентські творчі авторські лабораторії". Як відомо, спочатку їх було лише 5, а кількість студентів та викладачів, які їх відвідували, налічувала приблизно 50 осіб. Протягом п'яти років кількість лабораторій зросла до 10, але кількість дещо зменшилася: 40 студентів. Як наслідок постала проблема необхідності в творчих лабораторіях з точки зору кількості студентів, що в них займаються, хоча їх необхідність залишається актуальною щодо розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів трудового навчання.

Результати спостережень, консультацій та бесід з викладачами і студентами факультету свідчать про те, що існує декілька гіпотез виникнення зазначеної проблеми. Наприклад: "студенти, які займалися в перші роки роботи лабораторій мали інший тип особистості, інтереси, в теперішні студенти інші, не вважають це за потрібне, їм не цікава така діяльність"; "проблема виникла тому, що помінялися керівники лабораторій, які не мають потрібних особистісних якостей для керівництва та заохочення студентів"; "недостатня робота кураторів, а також керівників при наборі студентів до лабораторій"; "відсутність викладачів, які керували творчі лабораторії разом із студентами" тощо.

В нашому дослідженні ми припускаємо, що основні причини проблеми знаходяться в інтелектуальній та ціннісній сфері особистості студентів, оскільки помітне протиріччя: при факультеті існують умови для розвитку творчих здібностей, але студенти цим майже не користуються.

Тому метою даної роботи є дослідити мотиви майбутніх вчителів трудового навчання до діяльності в студентських творчих авторських лабораторіях і, якщо саме в них є проблема, то спробувати намітити шляхи її вирішення.

Як відомо, провідною для студентів (юнацький вік) є навчально-професійна діяльність, яка в даному випадку передбачає також розвиток їх творчих здібностей. Будь-яка діяльність особистості породжується активністю та мотивами – усвідомленими потребами. Якщо потреби нижчі, то мотиви, які спонукають до діяльності, проявляються у вигляді потягів та бажань, якщо вищі – тоді це може бути інтерес, прагнення, переконання, установка. В другому випадку мотиви завжди пов'язані з цінностями людини – психологічними утвореннями, сформованими на основі позитивного або негативного значення будь-якого об'єкта чи явища, а також його оцінки, що здійснюється завдяки емоціям, які вони викликають [2, с. 364]. З цих міркувань для перевірки встановленої гіпотези потрібно визначити наявність мотивів у студентів до творчої діяльності та встановити її місце в системі їх ціннісних орієнтацій.

Ідея дослідження зводиться до вимірювання мотиваційної та ціннісної сфер особистості майбутніх вчителів трудового навчання і порівняння результатів студентів, які займаються в творчих лабораторіях з результатами керівників лабораторій та результатами інших студентів, які не відвідують їх.

У дослідженні приймали участь 272 студенти I-IV курсів.

Першим було проведено опитування. Студентам були запропоновані такі запитання:

1. Чи знаєте Ви про існування "Студентських творчих авторських лабораторій"?
2. Які Ви знаєте "Студентські творчі авторські лабораторії", що працюють при факультеті?
3. Чи відвідуєте Ви якусь творчу лабораторію?
4. Чому Ви відвідуєте або не відвідуєте творчі лабораторії?
5. За яких умов Ви б почали відвідувати творчі лабораторії?

Результати опитування. На перше питання всі студенти відповіли одноставно "так".

За відповідями на друге запитання встановлено, що найбільшу популярність мають лабораторії "ліпка з тіста" (її зазначили 76% студентів), "різьблення по деревині" (55%), "аплікація соломкою" (54%), "фітодизайн" (46%), "вишивка хрестиком" та "в'язання гачком" (по 36%).

Найменше згадали про лабораторії "вишивання стрічкою" (10%), "в'язання спицями" (13%), "радіоелектроніки" та "фотографії" (по 15%).

Відповіді на третє питання збіглися з кількістю студентів, які дійсно займаються в лабораторіях. У певній мірі це свідчить про відвертість відповідей студентів.

Цікавими є результати відповідей студентів на четверте питання. Основною причиною, по якій студенти не займаються в творчих лабораторіях, було зазначене "відсутність часу" (60,35%). Друга часто повторювана причина – "відсутність бажання або не цікаво" (16,74%). Інші вказані причини: "займаюся іншою діяльністю" (8,37%), "займаюся підготовкою до занять" (5,29%), "працюю у вільний від навчання час" (3,96%), "незручний час для відвідування" (1,32%).

Також нами виокремлено причини, за яких студенти відвідують лабораторії. Головною з них була названа "цікавість" (67%). 14% студентів вказали причину "пізнання нових умінь". Інші відповіді отримані від 2% до 6% студентів: "створення гарних речей", "захоплення електрикою", "наявність вільного часу", "потрібно для майбутньої професійної діяльності", "для власного розвитку".

За результатами відповідей на п'яте питання були зафіксовані 12 варіантів відповідей. Найбільше студентів (42,4%) відповіли, що не знають за яких умов вони почали б займатися у творчих лабораторіях. Другими за кількістю відповідей є "якби зменшили навчальне навантаження" (13%), "якби було більше вільного часу" (12%), "якби мене зацікавили такою діяльністю" (9,32%), "якби моя діяльність у лабораторії вплинула на оцінки з навчальних предметів" (6,36%). Інші відповіді є не істотними за кількістю та змістом.

Другим було здійснене дослідження системи ціннісних орієнтацій студентів за технікою М. Рокіча [1, с. 524], але з іншими підібраними цінностями. Для оцінки були запропоновані 10 цінностей: чесність, знання, гроші, розваги, здоров'я, праця, активне життя, любов, дружба, творчість.

Результати були поділені на три складові (табл. 1).

Результати дослідження системи ціннісних орієнтацій студентів

Таблиця 1

Керівники лабораторій		Студенти, які займаються в лабораторіях		Студенти, які не займаються в лабораторіях	
Знання, мудрість	1.	Здоров'я	1.	Здоров'я	1.
Любов	2.	Любов	2.	Знання, мудрість	2.
Чесність	3.	Чесність	3.	Чесність	3.
Здоров'я	4.	Дружба	4.	Любов	
Дружба	5.	Знання, мудрість	5.	Дружба	4.
Творчість	6.	Активне життя	6.	Праця	5.
Гроші	7.	Праця	7.	Активне життя	6.
Активне життя	8.	Творчість	8.	Гроші	7.
Праця		Гроші	9.	Творчість	8.
Розваги	9.	Розваги	10.	Розваги	9.

Третє дослідження відбувалося за допомогою адаптованої нами методики "Діагностика структури мотивів трудової діяльності" Т. Бадосва [1, с. 493]. Студенти (34 особи, які навчалися) оцінювали наведені мотиви стосовно їх відвідування студентських творчих майстерських лабораторій, за семибальною шкалою. Найвищу оцінку отримали такі мотиви: "майбуття цікавих умінь" (6,8 балів у середньому), "заряди майбутньої діяльності" (6), "просто цікаво" (5,8), "спілкування з друзями" (5).

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити наступні висновки.

1. Результати опитування свідчать про те, що студенти всі знають про творчі лабораторії і кожна з них була ними згадана.
2. Причину "відсутність часу", яку вказали студенти, що не відвідують лабораторії, слід вважати надуманою, оскільки всі студенти мають однакове навчальне навантаження, а з них відвідують лише біля 4%. Отже, слід звернути увагу на вказану студентами причину "не цікаво", оскільки це свідчить про відсутність мотивів творчої діяльності, які проявляються у вигляді інтересів. При чому 67% зі студентів, які займаються в лабораторіях, відповіли, що їм просто цікаво і вони мають інтерес до такої діяльності.
3. Також про відсутність інтересу свідчать відповіді студентів на п'яте запитання в опитуванні, оскільки більшість студентів не можуть вказати причини (мотиви, умови), за яких вони б займалися в лабораторіях. А всі інші відповіді, знову ж таки, є надуманими, або несвідомленими.
4. Не встановлено жодного зв'язку між підвищенням оцінок з навчальних дисциплін за умови відвідування студентами творчих лабораторій.
5. Результати дослідження ціннісних орієнтацій студентів насамперед вказали на таку відмінність: у керівників творчих лабораторій цінність "здоров'я" стоїть нижче ніж у студентів, які відвідують і не відвідують їх. Це може свідчити про їх самопожертву стосовно керівництва лабораторією, що відповідно має дві полярні сторони: з одного боку, такі студенти шкодять собі, але з іншого – на цьому і тримається існування лабораторій.
6. Також студенти, які керують творчими лабораторіями, присвоюють "праці" майже останнє місце. Здавалося б, що це парадокс. Але якщо вважати їх діяльність за хобі, то стає зрозуміло, що це відпочинок від праці (або втеча від її, можливі також інші варіанти, але потрібне додаткове дослідження), а сама діяльність в лабораторії оцінюється вище, можливо на рівні творчості та дружби.
7. У керівників лабораторій "творчість" займає вищі позиції ніж в інших студентів. Але при цьому цікаво, що ряди цінностей студентів, які займаються і не займаються в лабораторіях, майже не відрізняються між собою. Тобто ранги цінностей дозволяють відвідувати лабораторії фактично всім студентам, які були досліджені.
8. Результати перших двох вимірювань тісно корелюють з результатами третього дослідження: високою оцінкою мотиву "просто цікаво", що знову свідчить про вплив цікавості, інтересу на відвідування лабораторій.

9. Також важливим є те, що студенти, які займаються в лабораторіях, високо оцінили мотиви "спілкування з друзями". Оскільки підлітковий вік у студентів закінчився відносно не так давно, то "спілкування з однолітками" хоч і не є вже провідною діяльністю, але залишається однією з основних для них і це також має істотний вплив на мотивацію роботи в лабораторіях.

Таким чином, у даному дослідженні було виявлено, що головним мотиваційним чинником діяльності студентів у творчих лабораторіях є їх інтерес до цієї справи, викликаний певними вищими потребами.

Подальші кроки нашого дослідження полягають у наступному:

- потрібно перевірити інші гіпотези, оскільки отриманих результатів не досить для подальшої роботи, спрямованої на безпосередній розвиток інтересів студентів до творчої діяльності в авторських лабораторіях;
- розглянути питання про відновлення практики відвідання лабораторій студентами разом з викладачами, кураторами;
- можливо слід створити психологічний портрет студента-керівника лабораторії, який був би здатен не тільки до творчої діяльності, але і до її організації з іншими студентами (педагогічні здібності), зміг би зацікавлювати інших своєю діяльністю з метою заохочення до своєї лабораторії (здібності психологічного або індивідуально-специфічного впливу, якості лідера), також мав би уміння визначати студентів, які потенційно підходять до занять у його лабораторії тощо. Такий портрет можливо використовувати для відповідної підготовки майбутніх, а також для тренінгу теперішніх керівників студентських творчих авторських лабораторій.

O.G. Vidra, A.M. Dzhevaga

RESEARCH OF MOTIVATION OF FUTURE TEACHERS OF LABOUR TRAINING TO ACTIVITY IN "STUDENT CREATIVE AUTHOR LABORATORIES"

In the article there are the resulted results of research of motivation to creative activity of future teachers of labour training in student creative author laboratories.

Key words: reason, creation, creative activity, values, valued orientations.

Література

1. Практикум по возрастной психологии: Учеб. пособие / Под ред. Л.А. Головей, Е.Ф. Рыбалко. – СПб.: Речь, 2002. – 694 с.
2. Психология. / за заг. ред. Ю.Л. Трофімова, В.В. Рыбалка, П. А. Гончарук. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: Т. 1 Пер. с нем. / Под ред. Б.М. Величковского. – М.: Педагогика, 1986. – 408 с.

Надійшла до редакції 21.03.2008 р.